

І.Д.Любчик*

ЛЕМКІВЩИНА Й ЛЕМКИ В РОСІЙСЬКОМУ ДИСКУРСІ НОВІТНЬОЇ ДОБИ: СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВИЙ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Проаналізовано утвердження серед лемків русофільських ідей, їх розвиток і занепад. Простежуються спроби російських авторів дуже суб'єктивно інтерпретувати лемків-русинів у контексті історичних реалій ХХ – початку ХХІ ст. Зроблено висновок щодо не стільки формування дослідницького середовища, скільки штучної популяризації ідей «російського світу».

Ключові слова: Лемківщина, лемки, русини, русофільство, Пряшівщина, етнополітика.

Упродовж усього новітнього періоду українсько-польсько-словацьке порубіжжя перебувало в умовах перманентної боротьби держав за адміністративний кордон. Етнополітика щодо місцевого населення виходила з різних державних центрів, тож у регіоні переважала множинність самоідентифікацій. На їх формування й утвердження на різних етапах впливали зовнішні фактори, внутрішні бар'єри та домінуючі місцеві особливості. Ця територія міждержавного прикордоння у Східній Європі в минулому була регіоном, де проживала етнографічна група лемків. Її закарпатська частина належить до Східної Словаччини (Пряшівщина) й частково до України (Великоберезнянський, Перечинський райони Закарпатської області). Натомість галицька частина, яка географічно знаходилася в межах Польщі, унаслідок післявоєнних подій 1940-х рр. була позбавлена носіїв лемківської етнокультурної самобутності. Усе це дозволяє констатувати, що в умовах сьогодення Лемківщини як цілісного етнографічного масиву не існує, а самі лемки, котрі, за відсутності етнічного простору самозбереження, розпорошені по всьому світу, об'єктивно стоять перед загрозою зникнення з етнокультурної мапи Східної Європи.

Наше завдання полягає у простеженні впливу русофільської орієнтації серед лемків-русинів до намагання популяризувати її різновиди у сучасному російському науковому дискурсі. Зауважимо, що спроби аналізу історіографії про етнічну ідентичність русинів Карпатського регіону в ХІХ – на початку ХХ ст. здійснили окремі вітчизняні фахівці¹. Водночас автор статті подає дуже загальний огляд історіографічних позицій, оминаючи низку доволі резонансних у науковому світі студій.

---

* Любчик Ігор Дмитрович – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету
E-mail: lubczyk-79@ukr.net

¹ Забродський М.П. Вітчизняна та зарубіжна історіографія про етнічну ідентичність русинів Карпатського регіону у ХІХ – на початку ХХ ст. // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки. – Т.22: На пошану проф. П.Ф.Лаптіна. – Кам'янець-Подільський, 2012. – С.146–154.

Загальновідомо, що поряд з українською національною орієнтацією на Лемківщині міцні позиції утримувало й москвофільство, яке у цілому було загальногалицьким явищем. Напередодні Першої світової війни складовою імперіалістичної етнополітики Росії та російської церкви було направлення активістів і новачків православно-москвофільського руху на Лемківщину, які своєю діяльністю мали б сприяти утвердженню в регіоні російської ідентичності. При цьому вони одержували від російського уряду значну матеріальну підтримку для придбання помешкання новим священикам, щоб «їх не могли вислати адміністративним порядком»². За нашими підрахунками, станом на 1936 р. мережа читалень імені Михайла Качковського на Лемківщині налічувала 64 осередки³. Власне вони були найбільш активними центрами пропаганди російських впливів серед лемків. Однак гуртки не були чисельними. У Горлицькому повіті з 25 читалень тільки 6 мали понад 50 членів⁴. У зв'язку з поступовою втратою позицій москвофільства на Лемківщині спостерігалися випадки переходу членів читальні імені Михайла Качковського до читальні товариства «Просвіта».

На початку 1930-х рр. москвофільські діячі, усвідомлюючи поступову втрату впливу своїх читалень, намагалися розширити мережу молодіжного гімнастично-пожежного товариства «Запорожець», яке мало б займатися вихованням молодих лемків на основі москвофільських ідей. Із цією метою у квітні 1933 р. у с. Нова Весь Новосончівського повіту відбувся з'їзд сільських відділів товариства «Запорожець». Проте, як свідчать документи, захід «не викликав зацікавлення в лемків»⁵.

Ідейні натхненники москвофілів зосереджували свою діяльність на відзначенні «Днів руської культури» та пам'яті «жертв Талергофа», окремі з яких збирали численну аудиторію. Водночас програму подібних урочистостей часто становили українські самодіяльні колективи. Характеризуючи таке свято на Пряшівщині, у пресі зазначалося, що «академія» була «змістом українська, а лиш фірма була “русская”»⁶. Однак ці заходи з кожним роком мали дедалі меншу підтримку та, як наслідок, позиції москвофільського руху щороку слабшали. Воеводський комітет для справ Лемківщини 1938 р. констатував: «Читальня імені Михайла Качковського здебільшого обмежується паперовими плакатами й не справляє впливів на оточення»⁷.

Русофільському руху в галицькій частині Лемківщини сприяла й наявність православних релігійних осередків. Однак зростання їх кількості в 1930-х рр. призупинилося. Із метою запобігти цьому, у листопаді 1935 р. у Львові почав виходити російськомовний місячник «Воскресіння», присвячений

² Москвофільство: Документи і матеріали / Вступ. ст., ком. та добірка док. О.Сухого. – Л., 2001. – С.106.

³ Див.: Шематизм греко-католицького духовенства Апостольської адміністрації Лемківщини 1936. – Стемфорд-Коннектикат, 1970. – 178 с.

⁴ Archiwum Państwowe w Przemyślu (далі – APP). – Zespół 791. – Sygn.8. – K.2–3.

⁵ Archiwum Państwowe w Krakowie (далі – APK). – Zespół MSW. – Sygn.44a. – K.190 zwrot; Sygn.352. – K.104.

⁶ Допис із Пряшівщини // Українське слово. – 1935. – 20 червня.

⁷ Archiwum Akt Nowych w Warszawie. – Zespół MSW. – Sygn.1058. – K.57.

«відродженню православ'я» на Лемківщині⁸, який щедро субсидувався російською владою.

Громадсько-політичні впливи на галицькій Лемківщині утримували партії русофільського спрямування – Руська селянська організація (РСО) та Руська аграрна партія (РАП), які тісно співпрацювали одна з одною. Уже 1930 р. владі доводилося констатувати, що під впливом зростання української агітації серед членів РСО у західних повітах Лемківщини настала певна зміна політичної орієнтації. У багатьох лемківських діячів партії спостерігалися симпатії до українців⁹. Наприкінці 1930-х рр. діяльність цієї партії на Лемківщині ніяк не проявлялася. Причиною цього, як повідомляють архівні джерела, був «брак активних діячів РСО серед лемків»¹⁰.

Спробу утвердження русофільських політичних симпатій на порубіжжі активісти намагалися здійснити й через мережу Ревізійного союзу руських кооперативів, який лише у західних повітах Лемківщини мав 27 осередків. Однак, як свідчать джерела, «все те майже цілістю – паперове!»¹¹. Кооперативів, які перебували б під впливом москвофілів і розвивали б активну діяльність, на Лемківщині в 1930-х рр. було дуже мало. У регіоні «бракувало священників та вчителів-москвофілів, які займалися б організацією кооперативів»¹².

Після підписання у серпні 1939 р. пакту Молотова – Ріббентропа галицька частина лемківського етнографічного регіону потрапила у сферу особливих інтересів Москви, хоча за умовами самого радянсько-німецького договору мала стати зоною німецької окупації. По всій території галицької Лемківщини доволі швидко розгорнувся переселенський рух. У м. Новий Сонч для західних лемківських повітів було відкрито переселенський пункт і почала діяти радянська місія. За всіма домовленостями переселення мало відбуватися на засадах добровільності. «Однак радянська місія легко вела дуже зручну пропаганду, роздаючи інформаційну літературу, та обіцяла лемкам золоті гори»¹³. Окремі представники лемківської інтелігенції робили спроби протидіяти радянським заходам серед лемків. Зокрема Ю.Тарнович писав про «свій пропагандивний рейд по Лемківщині проти більшовицької агітації за виїзд за Сян»¹⁴, який тривав три місяці. У розмові з о. Венгриновичем він відзначав: «Отче професоре, це гнало мене від Балигороду, вздовж гір, аж до Попраду і Дунайця, щоб зберегти кожен українську дитину й кожен українську хату перед добровільною смертю з рук тих, що намагаються збаламутити наш нарід на Лемківщині»¹⁵. Попри наміри радянських пропагандистів заїтувати на виїзд за Сян 65 тис. українського населення, усе ж з простору цілої Лемківщини виїхало лише близько 3 тис. людей¹⁶.

⁸ Ibid. – Sygn.963. – K.121.

⁹ APK. – Zespól UWKr. – Sygn.292. – K.316.

¹⁰ Ibid. – K.82 zwrot.

¹¹ Про кооперацію на Лемківщині // Нова зоря. – 1934. – 13 грудня.

¹² APP. – Zespól 23. – Sygn.53. – K.120.

¹³ *Книш З.* Перед походом на схід: Спогади й матеріали до діяння Організації українських націоналістів у 1939–1941 рр. – Ч.2. – Торонто, 1959. – С.161.

¹⁴ *Бескид Тарнович Ю.* На згарищах Закерзоння. – Торонто, 1954. – С.56.

¹⁵ Там само. – С.65.

¹⁶ Там само. – С.65, 67.

У період Другої світової війни, попри спалахи національно-визвольного руху, серед лемків спостерігалися прояви політичних симпатій, орієнтовані на СРСР. У західних лемківських повітах у той час діяло підтримуване Москвою комуністичне підпілля, а поряд із польським терором 1945 р. ширилася радянська пропаганда. У села приїжджали агенти й описували місцевим мешканцям «спокійне життя» в Радянському Союзі¹⁷.

На початку ХХ ст. у США й Канаді сформувалося лемківське середовище з емігрантів, яке політично теж було неоднорідним. У ньому існували українська та проросійська орієнтації. До чільних товариств проросійського спрямування належав «Лемко-Союз» – організація, створена 1929 р., яка активно розвивалася. У період свого найбільшого злету вона об'єднувала декілька тисяч осіб. Однак наприкінці ХХ ст. наступив її раптовий занепад. Під впливом цієї організації в післявоєнний період у діаспорній історіографії з'явилося видання, в якому робилася спроба довести російську ідентичність лемків. Прикладом може стати праця І.Лемкина, котрий уже у вступі стверджував, що «лемки національно належать до великої родини слов'яно-руської»¹⁸. Автор виступав активним прихильником поширення русофільських ідей серед лемків і всіляко применшував, а подеколи тенденційно перекичував діяльність українських національних сил у регіоні.

У березні 1945 р. у Пряшеві було засновано Українську народну раду Пряшівщини як репрезентативний орган українського населення краю. Проте від самого початку рада мала не лише прорадянський, але й проросійський характер. У 1949 р. комуністичний уряд Чехословаччини ліквідував УНРП, натомість 1951 р. було засновано Культурний союз українських трудящих (КСУТ), діяльність якого звужувалася суто до сфери культури. Почали з'являтися видання, котрі мали яскраво виражений пропагандистський характер. Особливо виділявся історико-літературний збірник «Пряшівщина»¹⁹, чії автори стверджували, що Пряшівський край – це нібито «російська територія», а мова місцевих жителів – «старий діалект» російської мови.

Позицію радянських властей щодо лемків через православну церкву Московського патріархату знаходимо в документах 1966 р. з приводу підготовки до відзначення 20-річчя Львівського собору. У проекті програми, яку Рада у справах РПЦ при Раді Міністрів СРСР розіслала вповноваженим, відзначалося, що «необхідно провести сесію Священного Синоду [...] прийняти текст синодального послання до колишніх уніатів. Послання має бути саме синодальне, а не патріарше, щоб підкреслити соборну структуру православної церкви на відміну від монархічної римо-католицької». Крім того, уповноваженим пропонувалося заснувати релігійний журнал «Львівський вісник», оскільки «друкування в ньому тематичного матеріалу та поширення його не тільки у колишніх уніатських приходах Західної України, а й у Канаді, Аргентині, США та інших країнах, де багато українців, вихідців із Галичини, Закарпаття,

¹⁷ Киричук Ю. Військово-політична діяльність збройного підпілля ОУН–УПА в Закарзонні (1945–1947 рр.) // Галичина. – 2000. – №4. – С. 76.

¹⁸ Лемкин И. История Лемковины в V частях. – Нью-Йорк, 1969. – С. 24.

¹⁹ Историко-литературный сборник / Под ред. И.С.Шлепещкого. – Прага, 1948. – 335 с.

Лемківщини і т. д., недооцінювати не можна»²⁰. Отже проблеми національної ідентичності населення Лемківщини для російської православної церкви, що фактично віддзеркалювала позицію радянських властей, не було. Вихідці з Лемківщини в радянський час однозначно вважались українцями.

Власне в радянський період в українському та російському інформаційному просторі проблема етнічної окремішності серед лемків, як і русинства загалом, не порушувалася. Усіх русинів було визнано українцями. Підтвердженням цьому стала поява 1958 р. в Москві, за підсумками міжнародного з'їзду славистів, збірника з проблем слов'янської філології, в якому вміщено статтю одного з провідних українських мовознавців І.Панькевича. Розмірковуючи над питанням походження лемківських діалектів, дослідник констатував: незважаючи на те, що з усіх українських говорів вони висунулися клином найдалше на захід між польськими та словацькими, усе ж «по обох сторонах Карпат зберегли не тільки характер східнослов'янський, але й український»²¹. Уважаємо, що публікація в академічному виданні статті з подібними висновками означала сприйняття її радянською наукою.

У цьому контексті становить інтерес думка етнолога Г.Скрипник, що «за часів СРСР російські етологи разом із нами вивчали Закарпатський край і стверджували, що тамтешні жителі – єдина монолітна українська спільнота з діалектним регіональним відгалуженням українства. Коли ж тепер представники закарпатського русинства звернулися за експертним висновком до російських учених, то директор Інституту етнології та антропології пан Тішков відповів, що русини – це різновид російської етнічної спільноти, крайня на заході гілка росіян. Отож, це спекуляція, яка має відверто політичний контекст, а не наукове підґрунтя»²².

Доволі цікавим парадоксом етнополітичних трансформацій на пограниччі стало питання поступового занепаду й абсолютна втрата русофільських проявів у регіоні, і натомість активізація представників російського наукового дискурсу. Серед поодиноких представників неорусофільства на території Східної Словаччини можна згадати кошичанина А.Дрібняка (1918–1999 рр.). Фізик за фахом, він підготував сотні розтиражованих екземплярів власних машинописних статей з історії й культури русинів, а свої міркування поширював під грифом «Клубу любителів історії російського народу в Карпатах»²³. Звісно, штучно розкрученій русофільській орієнтації не вистачало прихильників, серед яких майже відсутні молодь і люди середнього віку. На цьому тлі дивним виглядає твердження російських авторів, котрі, ігноруючи внутрішні переконання місцевого населення Пряшівщини, продовжували плекати надії на русофільську орієнтацію, стверджуючи, що «розгорнути свою діяльність їй завадила на

²⁰ Державний архів Івано-Франківської області. – Ф.Р-388. – Оп.2. – Спр.95. – Арк.206–207.

²¹ *Панькевич І.* До питання генези українських лемківських говорів // *Славянская филология: Сб. ст.: IV международный съезд славистов.* – Москва, 1958. – С.197.

²² *Скрипник Г.* Русинство – спекуляція з відверто політичним контекстом // *Українська газета.* – 2008. – №45 (185).

²³ *Дронов М.Ю.* К вопросу о месте русофильства в национально-культурной жизни русинов Словакии в XX ст. // *Studia Slavica et Balcanica Petropolitana: Петербургские славянские и балканские исследования.* – 2010. – №1. – С.86.

початку 1990-х рр. політична атмосфера, внаслідок чого русофільство охопила остаточна маргіналізація»²⁴. Поодинокі представники русофільської орієнтації у краї робили спробу не тільки декларувати, а й пропагувати відповідні настрої. Подібним завданням займався кошицький інженер П.Вірчак, який 2004 р. виступив на шпальтах видання «InfoРусин» із пропозицією запровадити як «загальноруську» мову – російську літературну²⁵.

Реанімоване зацікавленими зовнішніми та внутрішніми силами політичне русинство в умовах сьогодення використовується для дестабілізації становища в Україні. Ця проблема стала складовою широкомасштабної інформаційної війни проти нашої країни, до якої долучилися офіційні й неофіційні кола Росії. Під патронатом окремих університетів та академічних інституцій проходять конференції, круглі столи, учасники котрих насичують публічний простір антинауковими й одночасно антиукраїнськими за своїм характером твердженнями.

Можемо однозначно стверджувати, що в умовах сьогодення проблема лемків-русинів як представників населення порубіжжя активніше пропагується, аніж вивчається в російському науковому дискурсі. Особливий резонанс із політичним підтекстом здобула міжнародна наукова конференція в Ростові-на-Дону, яка відбулася у грудні 2008 р. «Геноцид і культурний етноцид русинів Карпатської України». Цікаво, що на ній не було жодного представника України, натомість були члени так званого «уряду республіки Підкарпатська Русь» та численні представники Російської Федерації. Значну кількість праць, присвячених проблематиці русинства, видано російською мовою. Очевидна підтримка русинського питання російськими організаціями.

Теоретиком політичного русинства можна вважати колишнього науковця співробітника Інституту слов'янознавства АН СРСР та головного редактора журналу «Советское славяноведение» І.Попа, більшість праць якого спонсоровано Карпаторосійським етнологічним науково-дослідним центром у США. Серед помітних представників політичного русинства на Закарпатті – протоієрей Московського патріархату о. Дмитро Сидор – голова так званого «Сойму підкарпатських русинів» та ініціатор Європейського конгресу підкарпатських русинів. Виступаючи на конференції «Підкарпатська Русь і російська цивілізація», яка відбулася у Санкт-Петербурзі, «політичний духовник» на власне риторичне запитання: «Хто ж перший відгукнеться на заклик поневолених підкарпатських русинів? ЄС чи РФ?» сам і відповів: «Краще б, якби відгукнулися всі, і разом допомогли саме підкарпатським русинам відновити їх національність та дорадянський статус їхньої державності»²⁶.

Найактивнішим пропагандистом етнічної окремішності лемків-русинів на пограниччі є історик за фахом М.Дронов, більшість статей якого мають не науковий, а публіцистичний характер. Не випадково журнал «Русин», до складу редколегії якого раніше він входив, характеризує його як «одного з

²⁴ Дронов М.Ю. К вопросу о месте русофильства... – С.86.

²⁵ Вірчак П. Необходимость общего языка для всех русинов // InfoРусин. – 2004. – №7/8. – С.11.

²⁶ Цит. за: Панчук М. Політичне русинство – антирусинський (антиукраїнський) проект // Карпати: людина, етнос, цивілізація. – Вип.2. – Івано-Франківськ, 2010. – С.91.

популяризаторів русиністики в Росії». Посилання у своїх статтях автор робить винятково на промосквофільську та польську літературу. Даючи визначення поняттю «лемки», М.Дронов відзначає: «Як дивно й навіть смішно звучить дане слово для великоросійського вуха», називаючи їх географічно найбільш «західною групою східного слов'янства» (як, до речі, і бойків та гуцулів). Видається, що автор сам не усвідомив для себе, хто такі лемки, оскільки вже в іншій частині своїх міркувань називає їх «субетнічною одиницею в рамках Русі». У висновку М.Дронов висловлює жаль, «що проблеми русинів-лемків залишаються практично поза сферою уваги Росії, з якою їх пов'язує єдиний давній корінь»²⁷.

В іншій своїй публікації російський автор робить спробу відстояти позиції русофільства серед населення Східної Словаччини, більшу частину якої населяє закарпатське відгалуження лемків-русинів. З аналізу тексту статті видно, що авторська інтерпретація не має жодного науково вивіреного обґрунтування, використовується якась антинаукова термінологія («невеликоросійські групи східного слов'янства» та ін.)²⁸. Натомість М.Дронов намагається довести об'єктивність русофільства як концепції утвердження «російськості» в регіоні, пропонує терміни «етнонаціональне русофільство», «етнонаціональне українофільство», «етнонаціональне русинофільство»²⁹.

Звичайно, що ряд публікацій із доволі упередженою й тенденційною авторською інтерпретацією можна було б проігнорувати. Однак особливо відзначимо дисертаційні дослідження. Одне з найновіших – того ж таки М.Дронова³⁰. Актуальність теми дослідження очевидна. Ставши словацьким стипендіатом, автор почав студіювати провідні архівні установи Словаччини. Утім не науковий плюралізм та об'єктивність визначали авторську інтерпретацію джерел. Натомість домінували політична упередженість і тенденційний підхід. Дослідження виконано у відділі східного слов'янства Інституту слов'янознавства Російської академії наук. Дисертант пише про незавершеність національних процесів у русинському середовищі та звертає увагу на малу кількість праць із русиністики в українській історіографії. М.Дронов зауважив наше монографічне дослідження³¹, але, даючи йому оцінку, дисертант не погоджується, що словацьких русинів ми відносимо до лемків, а територію їх проживання, відповідно, до «уявлюваної Лемківщини». Автор стверджує, що «процеси у Східній Словаччині ми розглядаємо з апріорі україноцентричних позицій, що дещо знижує цінність даної, можна сказати, піонерської для української науки, роботи»³².

²⁷ Дронов М. Лемки и Лемковщина: Страницы истории и культуры самой западной Руси // Вестник Юго-Западной Руси. – 2006. – №1.

²⁸ Дронов М.Ю. К вопросу о месте русофильства в национально-культурной жизни русинов Словакии в XX ст. // Studia Slavica et Balcanica Petropolitana: Петербургские славянские и балканские исследования. – 2010. – №1. – С.77.

²⁹ Там же. – С.84.

³⁰ Дронов М. Роль греко-католической церкви в формировании этнонациональной идентичности русинов Словакии (1919–1938): Автореф. ... канд. ист. наук. – Москва, 2014.

³¹ Любчик І. Етнополітичні процеси на Лемківщині наприкінці XIX – 30-ті роки XX ст.: проблема національної самосвідомості. – Івано-Франківськ, 2009. – 214 с.

³² Дронов М. Роль греко-католической церкви...

Аналізуючи російські історіографічні джерела з проблем русиністики, можемо стверджувати, що вже формуються «наукові школи». Першість належить К.Шевченкові – професорові Мінського філіалу Російського державного соціального університету, одночасно викладачеві кафедри історії південних і західних слов'ян історичного факультету Білоруського державного університету. У 2008 р. в Московському державному університеті імені М.Ломоносова він захистив докторську дисертацію «Лужицьке питання й Чехословаччина 1918–1948 рр.». Перед тим, 2006 р., у Москві побачила світ його праця «Русини та міжвоєнна Чехословаччина: До історії етнокультурної інженерії». У 2010 р. в російській столиці вийшла ґрунтовна монографія К.Шевченка, присвячена Карпатській Русі й русинам у ХІХ – першій половині ХХ ст.³³ Попри широкий і, звичайно, актуальний предмет дослідження, висновки автора не позбавлені політичних та абсолютно антинаукових тверджень. Резюмується, що «специфічною рисою русинського культурного життя був відчутний розрив між русинською “високою культурою”, створеною поколіннями русофільської інтелігенції, орієнтованої на російську літературну мову й російську культуру, і народною “низькою” культурою, розмовні діалекти якої були дуже далекими від російської літературної мови, що створювало об'єктивні проблеми в освоєнні російської культурної спадщини широкими прошарками русинського населення»³⁴. Загалом можемо констатувати слабку репрезентативну базу видання.

Спробу зробити свій внесок у популяризацію русиністики в Росії зробив Г.Миронов³⁵, який підготував дисертаційне дослідження зі спеціальності «всесвітня історія». Захист відбувся в Ростові-на-Дону 27 грудня 2013 р. Обґрунтовуючи актуальність праці, в авторефераті автор пише, що «русини – це унікальна слов'янська етнічна група, яка проживає в основному у Центральній і Східній Європі». Дисертант визнає, що після Другої світової війни русофільський напрям майже повністю втратив свої позиції, оскільки СРСР не цікавила така орієнтація Карпатського регіону – усіх русинів було визнано українцями. Водночас зауважує, що «в постсоціалістичний період великої популярності набула теорія про існування окремого русинського народу. Але в цієї теорії є свої варіанти, за яким русини належать до “російського світу”, “російської цивілізації”, про що говорять русини Закарпатської області й деяких інших країв Карпатського регіону, або представляють собою європейців, які не мають зв'язків із Росією»³⁶. Структурно автор присвячує окремі параграфи русинам Підкарпатської Русі, Словаччини, Польщі, Балкан та США. Щодо визначення лемків стверджує, що «це – найзахідніша частина русинського населення Європи». Загалом Г.Миронов відстоює русинів, але при поступовому зближенні з російським народом, відзначаючи при цьому, що «після кодифікації русинської мови у частини русинського

³³ Шевченко К. Славянская Атлантида: Карпатская Русь и русины в ХІХ – первой половине ХХ вв. – Москва, 2010. – 414 с.

³⁴ Там же. – С.384.

³⁵ Миронов Г. Исторический аспект проблемы идентификации русинского этнокультурного сообщества: Автореф. ... канд. ист. наук. – Ростов-на-Дону, 2013. – 26 с.

³⁶ Там же. – С.16.

населення виникла потреба у зближенні русинської мови з російською літературною мовою»³⁷.

Центром пропаганди русиністики в Росії та за її межами став міжнародний історичний журнал «Русин». Метою видання проголошується публікація досліджень з історії, культури й мови русинів (руснаків) як корінного населення карпато-дністровських земель. Засновано часопис 2005 р. громадською асоціацією «Русь» у Кишиневі. Із 2015 р. його співзасновником став Томський державний університет. Виходить «Русин» за сприяння першоієрарха Російської православної церкви за кордоном митрополита Лавра та включений у перелік рецензованих наукових видань, в яких можуть публікуватися основні наукові результати дисертаційних досліджень на здобуття ступенів кандидата та доктора наук із культурології, літературознавства, мовознавства, історичних наук, археології. Від 2011 р. «Русин» індексується в базі даних «Scopus», а з 2015 р. став міжнародним виданням. Починаючи з 2009 р. журнал одержує грантову підтримку фонду «Російський світ». Під егідою часопису щороку проводяться дві – три міжнародних конференції, матеріали яких і друкуються на його шпальтах.

Таким чином, російський чинник був і залишається важливою складовою етнополітики в контексті нагнітання зовнішньополітичних впливів в умовах пограниччя впродовж усього періоду новітньої історії. Можемо констатувати, що російський науковий дискурс в останні десятиліття еволюціонує від поодиноких спроб авторів розглядати лемків-русинів в окремих статтях до виділення тем під патронатом провідних академічних установ, університетських центрів у дисертаційні дослідження. Представники російської науки, ігноруючи принципи наукового плюралізму, на доволі обмеженій джерелознавчій базі намагаються робити штучні, політично заангажовані висновки. Праці російських авторів характеризуються відсутністю зважених оцінок у питаннях суспільно-політичного життя на пограниччі, аргументованих висновків, і здебільшого написані з виразним ухилом у бік русино- та русофільства. Проявляються явно антинаукові, тенденційні підходи, наслідком чого стають неточності, фальсифікації та деформовані уявлення з досліджених тем.

³⁷ Там же. – С.17.

The article analyzes the establishment of Russophilic ideas among Lemkos, their development and decline. The author traces the attempts of rather subjective interpretation of Lemko-Rusyns in the context of historical realities of 20–21 centuries by Russian scholars. It is concluded that Russian scholars form rather an artificial attempt to promote the idea of “Russian World” than research environment.

Keywords: Lemkivshchyna, Lemkos, Rusyns, russophilia, Priashivshchyna, ethnic policy.

